

ՈՒՒԼԵՐԸ ԵՒ ՅԱՅՈՒՐՈՒՄՆԵՐԸ

ԱՆՏՈՆԻՈՍ ԵՒ ԿԼԷՈՊԱՏՐԱ

ԱՆՁԻՆՔ

ԱՆՏՈՆԻՈՍ	}	Եռապետներ
ՀՈԿՏԱՆԻՈՍ ԿԵՍԱՐ		
ԼԵՊԻՏՈՍ	}	— Մենն Պոմպեոսի որդին
ՍԵՔՍՏՈՍ ՊՈՄՊԷՈՍ		
ԴՈՄԵՏՆՈՍ ԷՆՈՐԱՐԲՈՍ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ՎԵՆՏԻԳԻՈՍ		
ԵՐՈՍ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ՍԿԱՐՈՍ		
ԴԵՐԿԵՏԱՍ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ԴԵՄԵՏՐԻՈՍ		
ՖԻԼՈ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ՄԵԿԵՆԱՍ		
ԱՐԻՒՊՊԱ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ԴՈԼԱԲԵԼԼԱ		
ԹԻՐԷՈՍ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ԳԱԼԼԱՍ		
ՄԵՆԱՍ	}	Անտոնիոսի բարեկամները
ՄԵՆԵԿՐԱՏ		
ՎԱՐԻՈՍ	}	— Անտոնիոսի սեղակալ-զորապետը
ՏԱՆԻՈՍ		
ԿԱՆԻԴՈՍ	}	— Անտոնիոսի սեղակալ-զորապետը
ՍԻԼԻՈՍ		
ԵՒՓՐՈՆԻՈՍ	}	— Վենտիգիոսի բանակին մէջ սպայ մը
ԱԼԷՔՍԱՆ		
ՄԱՐԿԻԱՆ, ՆԵՐԵՆԻ ՄԸ	}	— Դեսպան մը Անտոնիոսէն Կեսարին
ՍԵԼԵՆԻՈՍ		
ԴԻՈՄԵԴ	}	Ալեքսանդրայի սպանակներ
ԲԱՂԴԱԳՈՒՇԱԿ		
ՇԻՆԱԿԱՆ ՄԸ	}	— Թագուհի Եգիպտոսի
ԿԼԷՈՊԱՏՐԱ		
ՀՈԿՏԱՆԻՈՍ	}	— Քլոյր Կեսարի, և կին Անտոնիոսի
ՇԱՐՄԻԱՆ		
ԻՌԱՍ	}	Ալեքսանդրայի նախնիները

Սպաններ, զինուորներ, պատգամաբերներ և ուրիշ սպասաւորներ :

Տեսարանը տեղի կ'ունենայ Հռոմէական կայսրութեան այլ և այլ մասերուն մէջ :

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Ա.

Տեսարան Ա. — Աղեմանդրիա — Սեմեակ մը Կէտպարայի պալատին մէջ. — Կը մտնեն Դեմեթրիոս եւ Ֆիլո.

ՖԻԼՕ. 2է'. բայց ա՛յ զօրապետնուս այս սիրացնոր վիճակը
2ափը անցուց ու կը յորդէ. այն իր աչքերը գեղեցիկ
Որոնք ռազմի գումարտակաց շարքերուն վրայ՝ զրահասպաս
Արէսի նման կը շողային, հիմա ծըռած ու շրջած են
Դիտողի իրենց պաշտօնն ու սպասը թուխ՝ զեղնորակ
ճակտի մը վրայ. զօրագլխի իր վեհ սիրտը, որ մեծամեծ
ճակատներու խառնուրդին մէջ ճաթեցուցած է ճարմանդներն
Իր կուրծքին, կ'ուրանայ շափ լամէն շափոք ու հեւացող
Փուք գարձեր է գընչուի մը հեշտախտի հուրըն հովահրելու :
Նայէ՛ կուգան. աղէ՛կ միտ գիր ու կը տեսնես ահա իր մէջ
Յիւզեցիքի երրորդ տեսը պլակերպուած պոռնիկի մը
Հրտպիտին : Դիտէ՛ ու տես :

(Փողոսմայն գեղգեղ - կը մտնեն Ամեանիոս ու Կէտպարա
իւրենց հեռեւտղեւրով. մեքենաներ հովանքելով վերջինը)

ՎԼԷՌ. Եթէ իրաւ սեր է ատի, հաշուէ տեսնեմ ո՞րքան է :
ԱՆՏ. Ի՜նչ աղքատ է այն սերը որ հաշիւի տակ կրնայ իյնալ :
ՎԼԷՌ. Ես սահման մը կը դընեմ թէ մինչեւ քո կէտ սիրուելու եմ :
ԱՆՏ. Այն ժամանակ պէտք է գտնես նոր երկիրք ու նոր երկիր :
(Կէտպարա Սպասեալ է)

ՍՊԱՍ. Լճւր, աղնիւ տէր՞, լուր Հըռոմէ :

ԱՆՏ.

Վատ կը հնչէ. համառօտէ՛ :

ՎԼԷՌ. Ո՛չ, ո՛չ, լըսէ՛, Անտոնիոս.

Ֆուլվիա թերեւս թարկացած է, կամ ի՞նչ գիտէ թէ նորաբոյս
Իր մօրուսով Կեսար քեզի դրկած չըլլայ իր մեծասաստ
Պատգամը թէ «Ասի ըրէ և կամ թէ ան», զբրաւէ սա՛,
Տէրութիւնը կամ տուր միւսին ազատութիւն, կատարէ աս,
Ապա թէ ոչ շընորհազուրկ կ'ընենք քեզ՝

ԱՆՏ.

Ի՜նչպէս, հօգիս :

ՎԼԷՌ. «Թերեւս» կ'ըսեմ, բայց ոչ շատ ալ հաւանական, թէ ա՛յ դուք հոս
Կենալու չէք. հրաժարեցնող հրամանն եկաւ Ձեզ Կեսարէն.
Ուստի մըտիկ ըրէ՛ անոր, Անտոնիոս : Ո՛ր է հրամանը
Ֆուլվիայի, Կեսարինը ըսել կ'ուզեմ : Երկուքինն ալ :
Պատգամաբերները կանչէ՛ Եգիպտոսի թագուհին չեմ,
Եթէ դուն չես կարմիրի ասոր, Անտոնիոս, ու եթէ այդ
Քու արիւնը ծառայի սպաս չի կատարեր Կեսարին,
Ապա թէ ոչ՝ երեսդ ձյուպէս կ'ամթհարի, երբ սըրաձայն
Ֆուլվեան քեզ յանդիմանէ : Պատգամաբերները թող գան :

ԱՆՏ. Թող Հռոմ հալի Տիրերի մէջ, և մեծակարգ կայսրութեան

Լայն կամարն իյնայ կործան տառապանքս քովանդակ .
 Երկիրները հող են լոկ . մեր աղբուհու աշխարհն հաւսար
 կը անուցանէ մարդ ու գազան . այսպէս ընեն
 Է վեհօրէն լոկ կեանքի (համբարեւել) . Երբ այսպիսի փոխադարձող
 Զուգեակ մը և այսպիսի երկու անձեր են ընողներն ,
 Որուն մէջ հարկ կը դնեմ ամբողջ աշխարհի վրայ վկայելու ,
 Տու գանքի պատիժի տակ , թէ անըման կը կենանք մենք ,
 ԿԼԷՌ. Ո՛հ չըքնա՞լ կեղծ ու պատիւր : Ինչո՞ւ Քուլվեան կ'են առաւ ,
 Ու չըսիրեց գանդակ : Պիտ' երեւամ անմիտն որ չեմ .
 Անտոնիոս ինքն ինչ որ է միշտ ան կ'ըլլայ .

ԱՆՑ. Բայց գրգռանքով
 Կէտպատիւր : Օ՛հ , տարիանքի ու անոր գոյտըր ժամերուն
 Սիրուն ըլլայ , մեր ժամանակն անախտով վիճումներով
 Չի խընդիւնք : Պէտք չէ վայրկեան միտք մեր կեանքէն
 Սահի անցնի առանց մէկ նոր հաճոյքի : Ի՞նչ խաղ ունինք
 Այս երեկոյ :

ԿԼԷՌ. Դեսպաններո՛ւն ունենդրէ :
 ԱՆՑՌ. Չըդէ՛ , ձըգէ՛ ,
 Հակառակող իմ թագուհին , որուն ամէ՛ն բան կը վայլէ .
 Յանդիմանել , ծիծաղել , լալ , որուն մէն մի յոյզը կրէի
 Լի կատարեալ կը հընարի՛ . քու մէջդ՝ աղւճ , զմայլելի՛
 Երեւալու : Պատգամաբեր պէտք չէ ինծի , բայց միայն քուկդ .
 Եւ միս մինակ փողոցներն . այս գիշեր մենք ժուռ պիտի գանք
 Թափառելով , և գիտենք մարդոց բարբերն ու գընացքն :
 Օ՛հ , թագուհի :

(Կը ԲԷՆԷ Անտոնիոս և Կէտպատիւր իրենց հետեւողներով)

ԴԵՄ. Այսքան թեթեւ՝ արժէք կուտայ Անտոնիոս կեսարին :
 ՖԻԼՕ. Պարոն , երբեմն , այն ատեն որ Անտոնիոս չէ ինքըզինք ,
 Խիստ պակաս կը մնայ այն մեծ յատկութենէն որ զուգընթաց
 Պէտք է ըլլայ Անտոնիոսի հետ ամէն ժամ :

ԴԵՄ. Հաս կը ցաւիմ .
 Որ հասարակ շատիսն այսպէս կ'իրաւացնէ որ ինքն այս կերպ
 Հռոմ կը պատմէ : Բայց յոյս ունիմ վաղ լաւագոյն արարքներու .
 Մընք բարեալ :

Կը ԲԷՆԷ

Յետաւան Ռ. — Դոյմը — ուրիշ սեմնակ .

Կը մոնեն Եւրոպան , Իռլան , Ալբանա եւ Բաղդադուսակ

ՀԱՐ. Վեհ Ալէքսաս , քաղցր Ալէքսաս , ինչ որ կ'ուզես՝ անոր էն շատն Ալէքսաս ,
 Գրեթէ ամենէն գերիվեր Ալէքսաս , ո՛ր է սա բաղդադուսակը զոր այնչափ գովեցիր թագուհիին
 Ա՛խ , ո՛ր էր թէ գիտնայի սա ամուսինը որ , կ'ըսես , իր գլխի ծագկարողութեամբ հետ փոխ-
 իփոխը եղջիւրներ պիտի կրէ :

ԱԼԷՔՍ. Բաղդադուսակ :

ԲԱՂԴԱ. Հրամաններդ :

ՀԱՐ. Աս է մարդը : Գո՞ւք էք , պարոն , որ գիտակ էք շատ բաներու :
ԲԱՂԴ. Բնութեան անհուն գաղտնեաց գրքին մէջ քըչիկ մը կրնամ կարդալ :
ԱԼԷՔՍ. Տո՛ւր ձեռքդ անոր որ կարդայ :

(Այն ֆոնէ Էնթաթթոօ)

Էնթ. Հրատեղանը շուտ բերէք , առատ գինի կէտպատրի կենացները խմելու :

ՀԱՐ. Բարի պարոն , բարի բաղդ մը տուր ինծի .

ԲԱՂԴ. Ես չեմ շիներ , կանխատես եմ :

ՀԱՐ. Խնդրեմ ուրեմն , ինծի բարի կանխատեսէ :

ԲԱՂԴ. Շատ աւելի դուք փայլուն պիտի ըլլաք քան զոր էք :

ՀԱՐ. Ըսել կ'ուզէ մարմինով :

ԻԹԱՍ. Ո՛չ , ներկ պիտի գործածես երբ ծերանաս :

ՀԱՐ. Խորշոմները վըրաս բարի :

ԱԼԷՔՍ. Մի՛ խռովէք իր կանխագէտ միտքը , ուշ գրէք :

ՀԱՐ. Սո՛ւս :

ԲԱՂԴ. Թաւէտ սիրող պիտի ըլլաս քան սիրեցեալ :

ՀԱՐ. Աւելի կ'ընտրեմ խըմելու տալ ինքզինքս ու լերդս պարել :

ԱԼԷՔՍ. Բայց մտիկ ըրէ :

ՀԱՐ. Օ՛րն ալ հիմա , տեսները սքանչելի բաղդ մը : Երէք թագաւորի ամուսնանամ մէկ առտուով , և երեքէն ալ այրի մնամ : Յիսուսիս զաւակ մը ունենամ , որուն ծառայական սպաս ընծայէ Հերովդէս՝ Հրեաստանի արքան : Բաղդ կարդա ինծի՝ Հոկտաւիոս Սեսարի հետ զիս ամուսնացնելու ու բարձակից ընկերուհի ընելու զիս տիրուհիս :

ԲԱՂԴ. Տիկինն որուն կը ծառայես , անկէ երկար պիտի ապրիս :

ՀԱՐ. Ի՛նչ աղւոր բան : Երկար կեանքն ես թուզէն շատ կը սիրեմ :

ԲԱՂԴ. Գուն տեսած ու անցուցած ես աւելի լաւ բաղդի վիճակ քան այն որ քեզ կը մօտենայ :

ՀԱՐ. Ուրեմն ըլլալիքը՝ զաւակներս անուն չպիտի ունենան : Խնդրեմ , քանի՞ մանչ ու աղջիկ պիտի ունենամ :

ԲԱՂԴ. Եթէ մէն մի տենչանքդ արգանդ մը ունենար , ու պտղաբեր ըլլար մէն մի տենչանքդ , մէկ միլիոն մը :

ՀԱՐ. Անդին , իննթէ : Կը ներեմ քեզի իբր կախարդ :

ԱԼԷՔՍ. Գուն գիտես որ պառկած անկողինդ միայն տեղեակ է տենչանքներուդ :

ՀԱՐ. Չըզէ հիմա , Խռատին բաղդը ըսէ :

ԱԼԷՔՍ. Ամենին ալ բաղդերնիս գիտնանք :

Էնթ. Իմ ու շատերուն բաղդը այս գիշեր պիտի ըլլայ . — արբած անկողին :

ԻԹԱՍ. Առ քեզի ափ մը եթէ ոչ ուրիշ բանի՝ գէթ մաքուր բարիքի նշանակիչ :

ՀԱՐ. Ճիշդ ինչպէս Նեղոսի յորդումը՝ սովի նշանակիչ է :

ԻԹԱՍ. Անգին գնա դուն՝ անուռակ , դուն չես կրնար բաղդ գուշակել :

ՀԱՐ. Ո՛չ , եթէ իւզոտ ափ մը բազմաբեղունի գուշակութիւն չէ , ձեռքս բերնիս չի հասնիր : Կ'աղաչեմ , ամենաուր բաղդ մը կարդա անոր :

ԲԱՂԴ. Երկուքնուդ բաղդն համանման է :

ԻԹԱՍ. Բայց ի՛նչպէս , ի՛նչպէս , մանրամասն ըսէ :

ԲԱՂԴ. Ըսելիքս ըսի :

ԻԹԱՍ. Անկէ մատ մը աւելի չունի՞մ բաղդ :

ՀԱՐ. Լա՛ւ , եթէ ինչ մատ մը աւելի ունենայիր բաղդ , ի՛նչ բանի վրայ կ'ուզէիր որ ըլլար :

ԻԹԱՍ. Ամուսինիս քթին վրայ չպիտի ուզէի անշուշտ :

ՇԱՐ. Երկինք ուղղե՛ն մեր գարշ մտածումները: Ալէքսաս — օն տեսնե՛ք, անոր բաղդը, անոր բաղդը: Օ՛, թող կարգուի ան՝ կնոջ մը հետ որ չի կրնար ժուժկալել, քաղցր Խոս, կը պաղատիմ՝ քեզի, և թող ան մեռնի, ու աւելի գէշ մը սուր իրեն, և թող գէշին աւելի գէշն յաջորդէ, մինչև որ ան ամենէն գէշը խնդալէն տանի զինքը գերեզման, յիսնապատիկ եղջիւրագարդ: Ողորմած Խոս, շնորհէ ինծի՛ աս աղաչանքըս, թէպէտ մերժես ինծի աւելի կարեւոր բան մը, բարի Խոս, կը պաղատիմ՝ քեզի:

ԻՌԱՍ. Ամէ՛ն: Պաշտելի՛ զիցուհի, լսէ՛ ժողովուրդին այդ աղաչանքին, զի ինչպէս որ սրտակոտոր բան է տեսնել ազնիւ մարդ մը թուլաբարոյ կնոջմով, այնպէս ալ մահացու ցաւ մըն է տեսնել կեղտոտ անգլամ մը եղջիւրագուրկ, ուստի, պաշտելի՛ զիցուհի, վայելութիւնը յարգէ՛, ու անոր համեմատ բաղդաւորէ՛ զինքը:

ՇԱՐ. Ամէ՛ն:

ԱԼԷՔՍ. Սըւոնց նայէ հիմա, եթէ իրենց ձեռքն ըլլար զիս եղջիւրաւոր ընել, ինքը՝ զինքնին պոռնիկ կ'ընէին: Բայց կ'ընէին՝ ա:

ԻՆՈ. Սճւս, ահա կուգայ Անտոնիոս:

ՇԱՐ. Ան չէ, այլ Թագուհին:

(Կը հռնէ Կլէպագրոս)

ԿԼԷՍ. Տեսա՞ք իշխանս:

ԷՆՈ. Ո՛չ, տիկին,

ԿԼԷՍ. Միթէ հոս չէ՞ր

ԷՆՈ. Ո՛չ, տիկին:

ԿԼԷՍ. Զուարթութեան հակամէտ էր, բայց յանկարծ Հռոմէական

Մըտածում մը միտքը ինկաւ: Էնտարբոս:

ԷՆՈ. Տիկին:

ԿԼԷՍ. Փնտըռէ ան ու հոս բեր: Ո՛ր է Ալէքսաս:

ԱԼԷՔՍ. Հոս, հրամանեցէք:

Ահա կուգայ իշխանըս:

ԿԼԷՍ. Չը պիտի մենք նայինք վերան,

Եկէք երթանք միասին:

(Կը Բեքէ)

(Կը հռնէ Անտոնիոս պաթմոսաւորէ մը հետ ու հետեւորդներով)

ՊՏԳՄ. Ֆուլվիա ձեր կինն առաջ ելաւ պատերազմի:

ԱՆՏ. Իմ եղբորը՝

Լուկիոսի դէմ:

ՊՏԳՄ. Այո՛:

Բայց շուտ վերջ գտաւ այդ պատերազմն, ու հանգամանքը ժամուռ

Բարեկամներ ըրաւ զիրենք, միացնելով ուժերնին

Կեսարի դէմ, որ աւելի յաջողելով մարտին մէջ, դո՛ւրս

Վանտեց զիրենք Խաալիսայէ, առաջին իսկ բաղիւսովն:

ԱՆՏ. Քրեոն աւելի գէշն ունի՛ս:

ՊՏԳՄ. Գէշ լուրին ա՛խար պատմողն ալ

Կը վարակէ:

ԱՆՏ. Երբ անմիտին վերաբերի կամ վատտիրաին:

Խօսքդ յառաջ տար: Անցած իրերն ալ լըմեցած են ինձ համար:

Բանն այս կերպ է. ով որ ստոյգն ըսէ ինծի, թէպէտ իտքին

Մէջ մահ հենայ, մըտիկ կ'ընեմ իբրեւ թէ ան փաղաքէր:

ՊՏԳՄ. Լաբիէնոս—իստ լուր է աս — Պարթեւական իր զօրքով

Եփրատն անցած՝ Ասիոյ վրայ արշաւած է. իր յաղթող զօրքը

Ծածանած Սուրիայէն մինչև Լիւզեա, մինչև Յոնեա,
Մինչդեռ . . .

ԱՆՏ. Անտոնիոս ըսել կ'ուզես :

ՊՏԳՄ. Ո՛հ, իշխա՛ն,

ԱՆՏ. Պարզ խօսէ ինձ, ժողովրդին լեզուն դուն մի չըբբացնենք .

Կէոպարտան կոչէ այնպէս ինչպէս Հըռոմ ան կը կոչեն .

Ֆուլվիայի լեզուովը դո՛ւն ալ առակէ՛, ու թերոյթներս

Երեսիս տուր այնքան ազատ որքան չարգրուց, ճշմարտախօս

Երկուքն ալ ուժ ունին խօսիլ : Ո՛հ, այն ատեն մենք որոմներ

Կը բուսցընենք երբ մեր հովերը բեղմնաբեր կը մնան հանդարտ ,

Եւ մեր թերոյթք երբ մեզ պատմութիւն գոգցես թէ մեր հերկումն է այն .

Երթաս բարով առ ժամ մը :

ՊՏԳՄ. Ետուայ եմ Ձեր բարձր հաճոյքին ,
(Կը Բռնէ)

ԱՆՏ. Սիկիոնէ ի՞նչ լուր կայ : Չայն տուէք հոգ :

Ա. ՍՊԱՍ. Սիկիոնէ մարդը ո՛ւր է : Ատանկ մարդ կա՛յ :

Բ. ՍՊԱՍ. Ձեր հրամանին
Կը սպասէ ան :

ԱՆՏ. Թող երեւայ : Եգիպտական այս ամուր

Կապանքները պէտք է խըզեմ, և կամ կորչիմ սիրոյ գերի :

(Կը Դռնէ Եւ Գոգոգոգոգ Ել)

Դո՛ւն ինչ ես :

Բ. ՊՏԳՄ. Ֆուլվիա Ձեր կի՛նը մեռաւ :

ԱՆՏ. Ո՛ւր մեռաւ :

Բ. ՊՏԳՄ. Սիկիոնի մէջ :

Հիւանդութեանը որքան երկարիլն, ու դեռ ուրիշ

Կարեւոր բան որ Ձեզ անկ է տեղեկանալ, ա՛ս կ'իմացնէ՛ :

(Նստի՛ Եւ Կուտայ)

ԱՆՏ. Չըզէ զիս :

(Բ. Պոգոգոգ Կը Բռնէ)

Մեծ ոգի մը գընաց ահա : Այսպէս էր իմ

Ալ բաղանջըս : Ինչ որ յաճախ մեր քամահրանքը կը նետէ

Մենէ մէկդի, կ'ուզենք որ մերն ըլլայ դարձեալ : Ներկայ հաճոյքն

Անուարդութիկ վայրիջումով, ինքզինքին ձիշդ հակառակը

Կը դառնայ : Հիմա որ գնաց, լա՛ւ է անի : Ջան յառաջ

Մըղըղ ձեռքը պիտի կորզեր ան ետ բերէր : Այս կախարդիչ

Թագահիւնն պէտք է խըզուիմ : Բիւր հազար փնաս, ինձե՛ր ծանօթ

Չարիքներէն դեռ աւելի, իմ հեղգութիւնըս կ'երկնէ :

Հոս եկուր, Էնորբարբոս :

(Կրկն Կը Դռնէ Եւ Գոգոգոգ)

ԷՆՈ. Ի՛նչ է Ձեր հաճոյքը, տէ՛ր :

ԱՆՏ. Պէտք է փութով մեկնիմ հոսկէ :

ԱՆՏ. Ուրեմն այն ժամանակ կը մեռցընենք բոլոր մեր կնիկ մարդիկը : Կը տեսնէք
ո՛րքան մահաուրի՞ է իրենց փոքր մէկ անպնուութիւն մը : Եթէ մեր մեկնումին հարուածը կրեն,
մահ է՝ ուրիշ խօսք չկայ :

ԱՆՏ. Պէտք է երթամ :

ԷնՈ՛ւ. Լարկադրիչ պարագայի մը տակ, թող մեռնին կիները, բայց մե՛ղք է դանոնք կորուստի տալ ոչինչ կեցած տեղը, թէ՛ և անոնք ու մեծ նպատակ մը երբ դէմ առ դէմ գան, ոչինչ պէտք է համարուին անոնք: Վէտպատրան՝ այս լուրէն պղտիկ հով մը անգամ մը որ առնէ, վայրկենապէս կը մեռնի: Քսան անգամ մեռնիր տեսած եմ շատ աւելի թեթեւ բանի համար: Իրա՛ւ, կը խորհիմ թէ գրաւիչ բան մը կենալու է մահուան մէջ որ իր վրայ սիրողական գործ մը կը կատարէ, ա՛յնքան արգաւիտթ է մեռնելու մէջ:

ԱՆՑ. Մարդու ինքեք դուստ վարպետ է անիկա:

ԷնՈ՛ւ. Աւա՛ղ, ոչ, տէր իմ. իր կիրքերը զուտ սիրոյ ազնուագոյն մասէն կազմուած են սոսկ, անոր՝ հողմունքը ու թուրերը չենք կրնար հառաչանք ու արցունք կոչել. անոնք աւելի մեծ մրրկներ ու ամպրոպներ են քան օրացոյցներու նշանակածները. ասի վարպետութիւն չկրնար ըլլալ իր քով, եթէ ըլլայ, ուրեմն ո՛չ միայն Արամազդ, այլ ան (նէ) ալ կ'իջեցնէ անձրեւի տարափ:

ԱՆՑ. Իցի՛ւ երբէք զինքը տեսած չըլլայի:

ԷնՈ՛ւ. Ո՛հ իշխան, այն ժամանակ անտես թողած պիտի ըլլայիք զարմանաւոր հրաշա կերտ մը, որմէ զուրկ ճացած ըլլալնիդ Ձեր ուղեգնացութեանց յարգը պիտի կոտրէր:

ԱՆՑ. Մեռե՛ր է ֆուլքիան:

ԷնՈ՛ւ. Ի՛նչ, տէր իմ:

ԱՆՑ. Մեռե՛ր է ֆուլքիան:

ԷնՈ՛ւ. Ֆո՛ւլքիան:

ԱՆՑ. Մեռե՛ր:

ԷնՈ՛ւ. Է՛հ, Տէր իմ, աստուածներուն գոհութիւն և զոհ մատուցէ: Երբ իրենց զիցապետութիւնք կը հաճին մարդու մը կենը իրմէ առնել, ատի ցոյց կուտայ աշխարհիս դեր-ձագները, ադոր մէջ սա միխթարանքը տալով որ երբ հին հագուստները կը մաշին կը լծնան, կա՛ն հոգիներ նորը չինելու: Եթէ ֆուլքիայէ զատ ա՛լ ուրիշ կին չըլլար, այն ժամանակ իրաւ կտոր կտոր կ'ըլլայիք, և ողբուլացի արժանի կ'ըլլար զիպուածը. այս վիշտը իր միխթարանքը իր գլխուն վրայ կը կրէ, հին շապիկը նոր ներքնագգեստ մը յառաջ կը բերէ, և վերջապէս սոխի մը բերելիք արցունքէն աւելին չարժէր այս ցաւը:

ԱՆՑ. Պետութեան մէջ անոր բացած գործը բնաւ չի հանդուրժեր իմ բացակայ ճաշըս:

ԷնՈ՛ւ. Եւ Ձեր հոս բացած գործը առանց Ձեզի չի կրնար ըլլալ, մանաւանդ Վէո-պատրայիւր որ ամբողջապէս Ձեր կենալուն վրայ կախուած է:

ԱՆՑ. Ալ թո՛ղ թեթեւ պատասխանենք: Մեր սպաներուն իմաց տրուի,

Մրտադրածնիս: Մեր ճեպելուն պատճառը ե՛ս պիտի բանամ Թագուհիին ու իր տարփոտ սիրտը ընեմ մեր մեկնելուն:

Ձի ոչ միայն ֆուլքիայի մահն, աւելի հզօր նկատուեցորով կը խօսի մեզ, այլ Հռոմի մէջ մեր բազմաթիւ ջանահրաշար բարեկամաց նամակներն ալ շուտ մեր գարձը կ'աղերսեն:

Սէքստուս Պոմպե՛յ՝ Կեսարի դէմ մարտահրաւէր կը խիզախէ ու կը կանգնի իշխող ծովու: Մեր ժողովուրդը յեղեղեղով

Որոնց արտին սէրը երբէք արժանիին չի կապուիր:

Մինչև որ ա՛յ իր արժանիքն անցած չըլլայ, ըսկըսեր է Մեծ Պոմպե՛տն ու իր բոլոր յարգն ու պատիւն անոր որդւոյն

Վերաբիկել, որ անունով և ուժով վեր, աւելի վեր

Երկուքէն թէ՛ տոհմով թէ՛ կենցաղով, կը կանգնի

Առաջաւոր պատերազմիկ, որուն ուժը՝ յառաջ գնալով

Երկրիս կողմը վըտանգի կրնայ բերել: Հառ բան աճման

Կայր առած է որ ինչպէս մազն երկվարին, դեռ հազիւ կեանք

Սենի, և ոչ թոյնը օձի^{*)}։ Ըսէ ամէն անոնց որոնք
Մեր հրամանին ներքև են թէ մեր կամքը կը պահանջէ
Փռութիւն հոսկէ մեկնելնիս։

Է ՆՈ

կը կտաւարեմ՝
(կը ԳՆԻՆ)

Յետաւան Գ. — Նոյնը — ուրիշ սեմնակ
կը մօնեն կոլպայտաւ, Գարմիան, Իռաւս եւ Ալեքսան

ԿԼԷՌ. Ո՛ր է ան։

ՇԱՐ.

Չըտեսայ զինքն անկէ ի վեր։

ԿԼԷՌ.

Գնա տես ո՛ր է,

Որի հետ է ու ինչ կ'ընէ։ Ես չեմ զրկած քեզ, եթէ ան
Տրտում գտնես, ըսէ խաղի պարի մէջ ես, եթէ զըւարթ՝
Իմացուր թէ յանկարծ ինքզինքս տըկար զգացի, ու շուտ դարձիր։

ՇԱՐ.

Տիկին, կարեհս, եթէ խորունկ սէր ունիք վրան, նոյնը իրմէ
Գրաւելու կերպ չէք բռներ։

ԿԼԷՌ.

Հապա ի՞նչ ընել պէտք է

Որ չեմ ընէր։

ՇԱՐ.

Ամէն բանի մէջ կամքն ըրէք, բանի մը մէջ

Դեմ մի՛ գաք։

ԿԼԷՌ.

Անմիտ խըրատ։ ան ատ կերպով ձեռքէս կ'ելլէ։

ՇԱՐ.

Մի՛ փորձէք զինքն ատ կերպ այդչափ, իմ փափաքս է, մեղմացընէք.
Երկիւղ յաճախ ազդողը մեզ վերջն ատելի կը դառնայ.

(Անպահուստ կը հրէ)

Բայց տես կուգայ

Անտոնիոս։

ԿԼԷՌ.

Տըկա՛ւր, կոտորա՛ծ կը զգամ ինքզինքս։

ԱՆՏ.

կը ցաւիմ

Հունչ՝ յայտնութիւն տալու մտքիս...

ԿԼԷՌ.

Օգնէ, զիս տա՛ւր, սիրելիք իմ՝

Շարմեան, հիմա՛ պիտի իյնամ, ալ զիմանալ կարելի չէ.

Ձե՛ն տանիք մահահանգու կողերը։

ԱՆՏ.

Բայց, սիրեցեալդ

Իմ թագուհի։

ԿԼԷՌ.

Խնդրեմ, հեռուն կեցէք ինէ։

ԱՆՏ.

Ի՞նչ կայ որ։

ԿԼԷՌ.

Գիտեմ այդ նոյն աչքէն, լաւ լուր մը եկած է։ Ամուսնացեալ
Կինն ի՞նչ կ'ըսէ — կընայք երթալ։ Իցի՛ւ երբեք գալու հրաման
Ձեզ սուած չըլլար։ Թող ան չըսէ թէ ես եմ Ձեզ պահողը հոս։
Չունիմ Ձեր վրայ իշխանութիւն։ — Անորն էք դուք։

ԱՆՏ.

Քաջ գիտեն դէք...

ԿԼԷՌ.

Օ՛ր, բընաւ չէ՛ երբեք եղած թագուհի՛ ա՛յսպէս խորունկ

^{*)} Հիմաւայ նախապատում մը կ'ախարհէ, որուն համեմատ կը հաւատային քէ ձիուն
մազը եթէ ջուր ձգուի, կեանք կ'առնէ ու յետոյ օձի կը փոխուի։

‘նենգուած’ խաբուած : Սակայն առջի օրէն տեսայ նենգութիւնները Տընկըւած :

ԱՆՑ. Կլէոպատրա . . .

ԿԼԷՈ. Ինչո՞ւ ես Ձեզ գիտնամ իմըս
Ու ճշմարիտ հոգւով իմըս , թէպէտ երգուած ատեն դուք
Վերն աստուածները սարսնցնէք զահերնուն վրայ , դուք որ Ֆուլվիան
խաբած էք : Օ՛հ , մոլեկան յիմարութիւն , թակարդով
Բերանաբուղիս ուխտերով , որ երգուընցուած պահուն իսկ
Կը բեկանին :

ԱՆՑ. Իմ՝ քաղցրագո՞ն թագուհիս :

ԿԼԷՈ. Ո՛չ , ո՛չ , ինչորիմ ,
Ձեր երթալուն մի՛ պատրուակ գտնել ջանաք , «Մընաք բարով»
Ըսէք՝ գացէք : Երբ դուք կենալ կ’աղերսէիք , ան էր ատենը՝
Խօսքերու : Երթալ չի կա՛ր այն ժամանակ : Յաւիտեա՛նն էր
Աչքերնուս մէջ՝ շուրթերնուս վրայ , երանութիւն՝ մեր կե՛ռ
Յօնքերուն մէջ . մեր ո՛չ մէկ մասն այնքան ըստոր որ երկնքէն
Անրած չըլլար : Ենոնք նոյնն են հիմա , կամ՝ դո՛ւն աշխարհիս
Ամենէն մեծ զօրագլուխը , սըտախօսի ամենէն մեծն ես զարձած :

ԱՆՑ. Ի՞նչպէս , տիկին :

ԿԼԷՈ. Կ’ուզէի որ ես քու հասակդ՝
Կերպարանքդ ունենայի : Կը գիտնայի թէ սիրտ մը կայ
Եզդատուի թագուհւոյն մէջ :

ԱՆՑ. Մըտիկ ըրէ , թագուհիս ,
Ժամանակին հարկը ճշգոր վայրիկ մը մեր փոյթ ապա՛սը
Կը հրամայէ , բայց իմ բոլոր սիրտը Ձեր քով կը մընայ Ձե՛զ
Ըսպասարկու : Մեր Խալեոյ աշխարհն համա՛կ կը շողայ
Ներքին մարտի սուրբերով : Սէքստու Պոմպէ կը մերձենայ
Նաւահանգիստը Հըռոմի : Ձոյգ հաւասար երկու առտնին
Զօրութիւններ հակառակող կուսակցութիւն կը ծընին :
Ան որ կ’առուէր , ուժ կապելով՝ նոր կը սկըսի մարդոց սէրն ալ
Իրեն կապել : Դատափնտուած Պոմպէոսը , հօրը պատուովը
Մեծածոխ , արագ արագ մուտ կը գործէ սիրտը անո՞նց
Որոնք ներկայ վիճակէն չեն օգտաւորուած , որոնց թիւն
Սպառնալից է : Եւ այս անշարժ հանդարտութիւնն , յոգնած տաղտուկ
Հանգիստէ , կ’ուզէ ցընցուիլ որեւիցէ մէկ խօլ խիզախ
Փոփոխութեամբ . իմ աւելի յատուկ պատճառս , այն որ Ձեր մօտ
Գէտք է իմ երթս ապահովէ , ֆուլվիոյ մահն է :

ԿԼԷՈ. Թէպէտ խեղքի
Պակտութենէ հասուն տարիքը չի կրնար զիս գերծ ընել ,
Գէթ զերծ կ’ընէ տղայութենէ : Կրնա՞յ իրաւ ֆուլվիա մեռնիլ :

ԱՆՑ. Մեռեր է , իմ թագուհիս :

Աչքէ անցուր աս ու երբ որ վերին հաճոյքդ ու պարագ ժա՛մըդ
Հանգրկին , կարգա տեսիր ի՛նչ խռովութիւն յուզած է ան .
Յետին պահուն՝ լաւագոյն : Տես ո՛ւր է ե՛րբ մեռեր է ան :

ԿԼԷՈ. Ո՞վ ծայրագոյն անվստահ սէր : Ո՛ւր են այն սուրբ ամաններն
Որ դուն պէտք է լեցընէիր դաւնակըսկիծ արցունքներով :

Հիմա ես պարզ կը տեսնեմ, պարզ կը տեսնեմ ֆուլվիոյ մահէն ,
Թէ իմա ինչպէս պիտ' ընդունուի :

ԱՆՑ. Այ մի՛ վիճիք , պատրաստ եղիք
Մըտադրածնե՛րըս գիտնալու , որոնք հաստատ են կամ կ'իյնան ,
Ինչպէս որ դուք խորհուրդ տաք : Յանուն Արակին որ Նեղոսի
Ցեխին կուտայ բեղմնաւորում , հոսկէ կ'երթամ ես քու զինուորդ՝
Սպասաւորդ , յարգարելով խաղաղութիւն կամ պատերազմ՝
Ինչպէս որ քու հաճոյքդ ուզեն :

ԱԼԷՌ. Կտրէ կապե՛րըս , Շարմիան ,
Բայց թող մընայ : Ես շուտ կըզգամ աղէար ու լաւ : Նոյնօրինակ
Է սիրելն Անտոնէոսի :

ԱՆՑ. Իմ թանկագին թագուհիս .
Դարդեցուր ալ . և տուր ուղիղ վերջութիւն անոր սիրոյն
Ար պատիւով դատաստանի կը կենայ :

ԱԼԷՌ. Այդպէս ըսաւ .
Ինծի ֆուլվեա : Կը խնդրեմ , անդին դարձիր , արցունք թափէ
Անոր համար , յետոյ ինծի հըրածեշտի ողջոյնդ տուր ,
Աւ ըսէ թէ Եգիպտոսին են արցունքներդ : Ցեսնեմ , ընտիր
Կեղծողական մէկ տեսարան մը գերխաղա՝ , ու կատարեալ
Պատիւի գործ զայն երեցուր :

ԱՆՑ. Պիտի արիւնըս բորբոքես ,
Ալ հերիք է :

ԱԼԷՌ. Դեռ աւելի լաւն ընկու կարող ես . բայց առ աղէկ
Յարմարցուցիր :

ԱՆՑ. Հիմա կ'երգնում թրբիս վերայ . . .

ԱԼԷՌ. Եւ ասպարիդ :
Բարեբաղում մ'ալ . բայց լաւագոյնը դեռ աս չէ՛ս Նայէ՛ , խնդրեմ՝
Շարման . Ինչպէս այս Հեղբուկեան Հռովմայեցին կը վայլեցնէ
Իր փրփրած կատգութիւնը :

ԱՆՑ. Կը թողում Ձեզ , կ'երթամ , տիկին :

ԱԼԷՌ. Ազնուակիրթ տէ՛ր , միայն մէկ բառ :
Պարոն , դուք և ես պէտք է բաժնեւիշակ , բայց բանն առ չէ ,
Պարոն , դուք և ես սիրած ենք զիրար , բայց գործն հող չէ :
Առ առջնը դուք քաջ գիտէք : Բան մըն է որ կ'ուզէի . . .
Օ՛ մոռացումըս բուն իսկ Անտոնիոս մը դարձեր է
Եո միտքս ամբողջ մոռցունք է :

ԱՆՑ. Ձեր վեհաշուքը Տէրութիւնը
Թեթեւութիւնն իրեն ի սպաս բրոնած չըլլար , պիտի Ձեզ իսկ
Նըկատէի թեթեւութիւնն անձնաւորեալ :

ԱԼԷՌ. Ա՛հ քրտնաջա՛ն
Աշխատանք է այսպիսի թեթեւութիւն կրել բեռ սրտին
Այնքան մօտիկ որքան կը կրէ գայտ Կէոպատրա : Բայց ինձ ներող
Եղիք , պարոն , Քանի որ իմ վարժուքներըս ինծի մահ են ,
Երբ Ձեր աչքին լաւ չեն գար : Ձեր պատիւը Ձեզ կը կոչէ
Հոսկէ մեկնիլ : Անոր համար դուք Ձեր ականջը խուլցուցէք
Անարգաստ իմ խօյութեանս , ու թող աստուածք Ձեզ հետ ըլլան :

Ձեր թուրին վրայ նըստի գափնի՝ յաղթուածին , ու ողորկ
Յաջողութիւն Ձեր ուղեքերուն առջև փըռուի :

ԱՆՏ

Երթանք , օ՛ն :

Մենք այնպէս կը մընանք ու կը հեռանանք որ թէև դուն
Հոս կը կենաս , ինձ հետ կ'երթաս , ու ես հոսկէ սուրալովս իսկ
Քեզ հետ կը մնամ : Օ՛ն , երթանք :

Յետաւան Դ. — Հռոմ — Կեսարի օուրն կը մօնեն
Հակառակոս Կեսար , ճամօկ մը կտրալով ,
Լեպիդոս , ու իրենց ետեւորդները :

- ԿԵՍ. Կընաք տեսնել , Լեպիտոս , և յետ այսու տեղեակ ըլլալ
Թէ Կեսարի բնիկ ընդարոյս մոլութիւն չէ ատել մեր մեծ
Մըցակիցը : Աղքատներեայէն լուրն առ է : Զուկ որտալու ,
Գինարբուքի կը պարապի ու լամպարները գիշերուան
Կը հատընէ խաղ-ինծիդով : Ա՛յ աւելի առնական է
Քան Կլէոպատրա , և ոչ անկէ կանացի է Պտղոմեոսի
Թագուհին : Հազիւ թէ ունկընդրութեան ժամ տըւեր է
Եւ կամ շընորհ ըրեր իր միտք բերելու թէ ընկեր ունի :
Դուք ասոր մէջ պիտի գտնէք մարդ մը որ՝ պատկերացոյցն
Է համօրէն թերութեանց որոնց մարդիկ կը հետեւին :
- ԼԵՊ. Պէտք չէ խորհիմ որ բաւական յոռութիւններն կան մըթագնող
Իր բոլոր բարի կողմերն : Իր քով թերոյթք այնպէս կը թուին
Ինչպէս բիծները երկընքի — ալ աւելի հըրափալ
Գիշերուան սեւութեան քով , ժառանգական յաւէտ քան թէ
Ըստացիկ , բան մը զոր չի՝ կրնար փոխել քան թէ կ'ընտրէ :
- ԿԵՍ. Դուք չափազանց թոյլատու էք : Պահ մը շնորհներ թէ ծուռ բան չէ՝
Պտղոմէոսի անկողինն վրայ տապալաւորիլ , զուարճալիքի
Մը փոխարեն տէրութիւն մը պարգեւել , գերիի մ'հետ
Հաւասար նըստիլ ու փոխնիփոխ գաւաթ պարպել , ցորեկ լուսուն
Փողոցները գլորաւորիլ և կուսփի մըցման կենալ
Ծառաներու հետ որ քրտիք կը հոսին , Ըսենք թէ
Այս ամէնն իրեն վայլէ (զի հազուագիշտ իրք պէտք է
Ըլլայ անոր խառնուածքը զոր այս բաները չեն կարող
Ըրատել) սակայն դարձեալ Մնատնիոս ո՛չ մէկ կերպով
Պէտք է չքմեղ ընէ իրեն ձախող կողմերն , քանի որ իր
Թեթեւութիւնն ա՛յնքան մեծ բեռ ու ծանրութիւն մեզ կրել կուտայ
Նեթէ լոկ իր պարագոյ ժամերը տայ հեշտութեանց , կշտապինդ
Յափրանքն ու՝ սփորներուն ցամբին ու ցաւ իրմէ տուգանք
Կը պահանջեն փոխարեն , բայց վատնել ա՛յնպիսի ատեն
Որ թմբկաձայն կը քաշէ զինքն իր հեշտանքէն , ու այնպէս բա՛րձըր
Կը գռչէ որքան իր գի՛րքն ու մէրն ալ , այսպնուիլ է
Ինչպէս մենք պատանինք՝ըր այսանել սափոր ենք , որոնք թէև
Խեղահաս , փորձառութիւնը զոր ունին՝ գրաւ կը զընեն :
Իրենց ներկայ հաճոյքին ու կ'ըմբոստնուն ասով առողջ
Պատուով գէմ :

(իւլ յոնէ պարտաւորեալ զն)

Ա՛հա նոր լուր :

ԼԵՊ.

ՊՅԳՎ.

Ձեր հրամաններն կատարուեցան .
Եւ ամէն ժամ, վեհապետ հետք , պիտի ստանանք լուր թէ ինչպէս
կ'երթան գործերն : Պոմպէ հըզոր է ծովու վրայ , և կ'երեւի
Սիրուած է անոնցմէ որ լոկ հետարի ահն ունէին
Սրտերնուն մէջ : Դժգոհները նաւակայքերը կը դիմեն ,
Եւ մարդոց բերանը խօսք կը շրջի թէ անիրաւուած է ան սաստիկ :

ԿԵՍ.

Ես գիտնալու էի այդքանն : Նախաւոր
Իրաց կարգին ձեռն ուսուցուած է մեզի թէ ան որ է՝
Փափաքուած է մինչև ան եկած հասած է լինելու ,
Եւ ետ դարկած նուազած մարդը , սէր չի գտած մինչև սիրոյ
Ա՛լ անարժան , կը սկսի պատկառ ազգել , երբ իր պակասը
կը գգացուի : Սա մարմինը հասարակ , նըման տատան
Դրօշի մը առուին վերայ , զուրկ ջուրերու ածման նուազման
Փոփոխութեն , մէկ մը յառաջ կ'երթայ մէկ մ'ետ , ինքզինքը
Հարժուանով փրտեցնելով :

ՊՅԳՎ.

Կեսար , Ձեզի լուր կը բերեմ :
Մենեկրատ ու Մենաս , զոյգ մ'անուանի ծովահէններ
Ծառայ ըրած են ծովի իրենց , զոր կը վարեն կը հերձոտեն ,
Ամէն տեսակ ողնափայտով . քանի քանի ջերմ արշաւան
Խապլոյ հոգը կ'ընեն . — ծովահայեաց սահմանները
Վրան խորհելով կ'արեւնհատին , ու տաքզրուի տըղամարդեր
Կ'ընգզկին : Նաւ մը դուրս ծայր չի կրնար աւալ , անմիջապէս
կը բռնուի , զի Պոմպէի լոկ անունը աւելի խիստ
Հարուած կուտայ քան թէ կրնար իր պատերա՛զմը
Դէմ դնողին :

ԿԵՍ.

Անտոնիոս , ձեզէ՛ հեշտոտ շուայտանքներդ :
Երբ դուն երբեմն Մոտենայէն ետ վանուեցար , ուր սպաննեցիր
Հիրտիունն ու Բանսան երկու հիւպատոսներն , գարշապարիդ
Քեզի սովը հետեւեցաւ , որուն կէմ՝ դրիր ոգորեցար —
Թեպէտ փափուկ կեանքով սընած — վայրենիին կրեւ կրցածէն
Աւելի մեծ չարքաշուածեմք . ձիուն մէջը դուն խըմեցիր ,
Ու դեղներես հոտած ջուր զոր անասունն իսկ հազալով
կը մերժէր . քու փափուկ քիմքդ այն ժամանակ խելք կը դընէր
Ամենարիտ ցանկին վըրայ ամենակոշտ լիւրիկին :
Այո՛ , նըման դուն եղնիկին , երբ ձիւնն համակ դաւարիքը
կը վերմակէ , ծառին կեղեւն ըրիր ճարակ . Ալպիանց վըրայ
Լուր ելաւ վրադ թե դուն կերար այլանդակ ձուկ , որուն նայեմն
Իսկ նոզմանքէ կը մեղցընէր , և այս ամէնն — վէրք է պատուիդ
Որ հիմա ես աս կը խօսիմ — այնպէս արի դորականի
Պէս դուն տարիր , որ երեսըդ թեթեւ մը իսկ չըվըտիտցաւ :

ԼԵՊ.

ԿԵՍ.

Մե՛ղք , մե՛ղք իրեն :
Թող չո՛ւտ իրեն ամօթանքներն մըղեն տանին
Ձինքը Հըռոմ : Ատեն է որ մենք երկուքեմք ինքըզինքեմք
Յուցնենք մարտի ասպարէզը : Եւ թող առ այդ իսկոյն խորհուրդ
Մեկ գումարի : Պոմպէս յառաջ կ'երթայ մեր հեղգումեմք :

ԼԵՊ. Վաղը, հետար, պատրաստ կ'ըլլամ Ձեզ տալ ճշգրիտ տեղեկութիւն՝
Ի՞նչ հայթայթանք կրնամ ընել թէ՛ ծովու վրայ, թէ՛ ցամաքի,
Ներկայ ժաման զէմը գալու:

ԿԵՍ. Մինչև այդ գիմարուում
Նոյնը նաև իմ գործս է: Մընաք բարեաւ:

ԼԵՊ. Մընաք բարեաւ,
Տէր իմ իշխան: Նոյն՝ ժամանակ ինչ որ հասնի Ձեր գիտութեան
Շարժումներու վըրայ հոս հոն, պիտի խնդրեմ որ զիս հաղորդ
Ընէք անոր:

ԿԵՍ. Բնաւ տարակոյս մի՛ ունենաք: Ես ատ իմ պա՛րտքըս
կը ճանչնամ:

(ԿԸ ԲԵՐԷ)

Յետադան Ծ. — Ազեմառնդրիս

Կէտպատարայի պալատը

Կը մօտեն Կէտպատար, Ծարմիան, Իւստ եւ Մարդիան

ԿԻԷՈ. Շա՛րմիան:

ՇԱՐ. Տիկին,

ԿԼԷՈ. Հա՛, հա՛.

Մանրագոր*) արուէր ինծի խմելու:

ՇԱՐ.

Ինչո՞ւ, Տիկին:

ԿԼԷՈ.

Ար քուռի մէջ

Անցընեմ ժամանակի այս մեծ վիճն երբ Անտոնիոս բացակայ է:

ՇԱՐ. Դուք շափազանց կը խորհիք անոր վըրայ:

ԿԻԷՈ.

Օ՛հ, ի՞նչ մատնութիւն

Ո՛չ այդպէս. յուսամ, տիկին:

ԿԼԷՈ.

Հոս եկուր դուռն. ներքինի Մարդիան:

ՄԱՐԴ.

Ձեր Տէրութեան

Հրամանն ի՞նչ է:

ԿԼԷՈ.

Հիմա լըսել չէ՛ քու երգըդ: Ներքինիի մ՞

Ունեցածը ինծի հաճոյք չի գրացընել: Բաղդ ունիս որ

Անտոնիոսը ըլլալով զի, քու աւելի ազատ խոհերդ

Եզրպատուէն դուրս չեն պանար: Անի՛ս սիրոյ ըզգացումներ,

Այո՛, տիկին՝ ազնուասիրտ:

ՄԱՐԴ.

ԿԼԷՈ. Իրօք:

ՄԱՐԴ.

Այ թէ իրօք, Տիկին, ո՛չ, զի կարող չեմ ընել բան մը որ պատուի դէմ

Ըլլայ իրօք ընելն ալ: Սակայն ունիմ կատարելագոյններ

Ա կը խորհիմ Արէսին հետ Աստղիկին գործ դըրածին:

ԿԼԷՈ.

Օ՛, Շարմիան, ո՞ւր կը կարծես

Թէ հիմա է անիկա: Ոտքի վրայ է թէ կը նստի,

կամ կը քալէ. կամ իր ձիուն վըրան է: Ո՛հ երջանիկ

Երիվար, որ Անտոնիոսն ունիս բնու: Քաջ՛ վարուէ՛, ձի՛,

Ձի գիտես թէ՛ զո՛վ կը տանիս — կիսատուսը այս աշխարհիս,

Սաղաւարտն ու գէնքը մարդոց: Խօսելու վրայ է հիմա կամ

կը մընելէ՛ „Ո՛ւր է արդեօք հին Նիդոսի իմ օճըս“

Ձի ատ անուշը կուտայ ինձ: Հիմա ես զիս ամենահեշտ

*) Mandragora, քեփեր բուսակ մը ծագմամբ հարաւային եւրոպայէ, յետոյ Անգղիա

Թոյնով մը կը անուցանեմ: Վըրսն խորհի, ես որ թուի եմ
Արեգին սիրատարիկ կըծուցենրով, ու խորապէս
խորշոմուած ժամանակէն: Լայնաճակատ զու Կեսար,
Երբ հոս էիր գեռ երկրիս վրայ, ինքնակալի համար ըստի
Պատառ էի, և մեծ Պոմպէ ոտքի կեցած՝ յօնքերուս մէջ
կը ճարակէր իր աչքերը, հոն իր նայուածքը խորըսխած
Պահել կ'ուզէր, ու հոգին աւանդել իր հոգիին նայելէն:
(Կէ Ժոն Ելեւստ)

ԱԼԷՌՍ. Ողջոյն, վե՛հ իշխողդ Եգիպտոսի:

ԿԼԷՌՍ.

Ո՛րշափ

Աննժման ես Անտոնետիս, սակայն անոր քովէն գալուդ,
Քեզ այդ մեծ դեղն իր գոյնովն ոսկեգօծած է կարծես:
Ինչպէ՛ս կ'երթայ իմ քաջարի Անտոնետը:

ԱԼԷՌՍ.

Վերջին բանն որ ան ըրաւ, սիրեցեալըդ թագուհի,
Համբոյր դրոշմեց, քանիցս անգամ կրկնելէ ետք հուսկ համբոյր,
Արեւելեանս այս մարգարին — իր խօսքերը՝ սիրտըս գամուած՝
Դուրս չեն գար:

ԿԼԷՌՍ.

Լըսողութիւնս պէտք է անկէ կորդէ հանէ:

ԱԼԷՌՍ.

Ազնի՛ւ ընկեր, ըսաւ ինծի, "Գնա ըսէ, հաստատասիրտ
Հռոմայեցին այս գանձն ոտքէի կը յըղէ
Մեծանուն Եգիպտոսի թագուհիին, որուն ոտից
Առջև՝ դոյզնն այս նըւէրին իբր յարգարում, քանի՛ք քանի՛ք
Պետութիւններ պիտի կըցեմ մեծափարթում իր գահին:
Տիրուհի՛ պիտի կոչէ զինքն համօրէն Արեւելքը,
Ըսէ՛ իրեն՝: Ու գլխովը նըշան ըրաւ, ու ծանրօրէն
Նլու հեծաւ երկվար մը, չոր՝ աճառուտ՝ ասպարհնուած,
Որ խրխնջեց այնպէս մարձր որ իմ ըսել ուզածներըս
Անասնօրէն պապանձեցուց:

ԿԼԷՌՍ.

Ի՛նչ, տրտում էր ան թէ զըւարթ:

ԱԼԷՌՍ.

Նըման տարւոյն այն առնին երբ մէջտեղն է տաքի, ցուրտի
Ծայրերուն, ո՛չ տրտում էր ան ո՛չ զըւարթ:

ԿԼԷՌՍ.

Ո՛ր, բարեկէլոս

Բարբի խառնուածք, միտ դիր անոր, ազնիւ Շարմեան,
Մընդը մարդն է առ, բայց խնդրեմ, միտ դիր անոր Տրտում չէր ան
Ջի ճառագել կ'ուզէր անոնց վրայ որ անկէ՛ իրենց նայուածքը
Կը ձեւեն, զըւարթ չէր ան որ կը թուէր ըսել անոնց
Թէ Եգիպտոս կը մընայ միտքն և ուշը՝ ուրախութեանը
Հետ մէկտեղ, բայց երկուքին ճիշդ մէջտեղը: Ո՛հ երկնային
Խառնուող բարի: Ըլլաւ տրտում, ըլլաւ զըւարթ, երկուքին ալ
Բուռն թափն այնպէս քեցի կը վայլէ, որպէս ուրիշ
Ոչ մէկ մարդու: Հանդիպեցա՛ր իմ սուրհանդակ հանածներուս:

ԱԼԷՌՍ.

Այո, տիկին, քըսան տարբեր պատգամներ: Ինչո՞ւ այդպէս
Խուռն իրարու ետեւէ:

ԿԼԷՌՍ.

Ով որ ծընած ըլլայ այն օրն

Որ ես մոռնամ մարդ զրկելու Անտոնետի, մուրդողաքատ
Պիտի մտնէ հողը ան: Թուղթ ու մեկան բեր, Շարմեան:
Բարի եկար, ազնիւրդ իմ Ալէքսան: Շարմեան, երբէք
Սիրած եմ ես Կեսարն այնպէս:

ՇԱՐՄ.

Ո՛ր այն արի Կեսարը:

ԱԼԷՌ՝ Մէկ մ'ալ այդ կերպ շնչա դընելուդ թող կոկորդը կենայ խղզէ :

Ըսէ՛ արի՛ Լնտոնիտս :

ՇԼԻՐ՝

Քաշըն կեսար :

ԱԼԷՌ՝

Իսիս վրկա՛ր :

Ընտանիքը կ'արիւնեմ, եթէ նորէն Կեսարի հետ

Համեմատես այրերու մէջ ընտրելագոյն իմ այրբա :

ՇԼԻՐ՝ Ընդիւն ներում շնորհեցէ՛ք : Չեր եղանակն է որ կ'երգեմ :

ԱԼԷՌ՝ Իմ խա՛կ օրերս : Երբ հասունցած շէր դատուիտ : Ի՛նչ պող կ'ըլլար

Իմ արիւնքս, եթէ հիմա այն ստեղծւան պէս ըսէ՛ :

Իայց օ՛ն, երթանք : Թուղթ ու մելան բեր ինծի : Ըն՝ ամէն օր

Պէտք է ստանայ մէկ նոր ռզոյն, ապա թէ՛ ոչ՝ ես Եգիպտոսն

Ընմարդի կը դարձնեմ :

(ԿԸ ՎԵՂԻ)

(Շարունակելի)

Թարգմ. Գ. ՓԱԽԻԱՆ

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Պայքարը՝ քաղաքակրթութեան ու վայրենութեան միջեւ, հերոսական ազատ մտքի եւ այլասերած Ասիականութեան մութ ոգւոյն միջեւ, պայքար դարաւոր ու անդ, որուն ամենէն քսամենիք եւ վսեմ գրեւագնիքն մին եղաւ Ատանայի ռդերբգութիւնը, կը շարունակուի միշտ, մեծ սաղմնայի մը սուր ու վառ սաստկութեանէն յետոյ՝ հիմա խուզ ու դանդաղ խառնաշփոթութեան մը մէջ, ու պիտի շարունակուի մինչեւ որ Ումիզը վերջնապէս յաղթէ Արիմանին :

Աւստին, այդ պայքարին մէջ, լոյսին համար կռուողներուն առաջին շարքը, խեղճ ու սքանչելի Հայն է որ կը տեսնենք : Արիւն-լուա, ջրակտոր, առնէն լըւաք, ամէն կերպ վտանգներով պայքարուած, նորէն ան է որ կը ներկայացնէ յատկապէս զուգիւր գիտաւոր ուսման մէջը, եթէ ոչ գլխաւորը, ինչիկեան հողին վրայ հայ արեւան հեղեղման կաքմիք լոյսովն է որ ասիական օգնաւ, եւ ազատական թուրքերուն իսկ ամենէն անկեղծ-ներք ըմբռնեցին թէ՛ նոր բուռած բեծիմին մէջ ինչքան մեծ չափով կենդանի էր մնար հին բեծիմը, հին բարբառոյ մտայնութիւնը, — եւ հայ շարժարանքի այդ յիշատակաւնը՝ վայրագորէն ապաղուցանելով երբեմնի խառկանքը եւ իսկական լուրջ կուրս ու բարեկուրդութեան պէտքը, պիտի նպաստէ անշուշտ Զարեքին դէմ մղուած մարտին առեկ արագ եւ աւելի հինմական յաղթանակ մը պայմանի-լու : Աղէտքէն ի վեր, հայ ցեղին ամբողջ կեանքը, գործը, ճիւղը՝ Արշարունիութիւն պահանջող աղաղակի մը մէջ կ'ամփոփուի : Իր բոլոր ուսման, իր բոլոր բերանները, իր պատրիարքը, ազգային ժողովը, մամուլը, իր խորհրդարանական ներկայացուցիչները, իր

կուսակցութիւնները կը պահանջեն սուտի, խաղախութեան, կողմակցութեան հին քաղաքականութեան մէկդի դուրսը, աւստիական ու քաղաքական բարեկուրդ ստեղծումը, մարդկային արժանապատուութիւնն արատաւորող հրէշներու պատուհասումը, այսինքն ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է՝ ոչ թէ միայն Հայուն լոկ ցեղային շահերը պաշտպանելու, այլ մահաւանդ Օսմանեան պետութեան իսկական վերանորոգման համար : Ինչպէս մահմանական ազատականներու ամբողջ աշխարհը քանի մը ցանցաւ զեղեցիկ բացառութիւններէ զտա՞ փոխանակ այդ անաւոր աղէտքին սաղորդեւրուն հանդէպ որոշ ու անկերպակ դարձութիւն եւ զոհերուն նկատմամբ ասպետական պայծառ համակրութեան մը դիրքն առնելով ինքզինքը փառաւորելու եւ պետութեան մէջ՝ ազատականութեան գլխաւոր սպասարկուն ու մարտիկը ինքն իսկ ըլլայն ապացուցանելու, խնցաւ երկդիմի, անկեանման, քողաւոր քաղաքականութեան մը մահաւանդութեան մէջ, Հայ մըն էր, Պապիկեանը, որ միմիայն իր առողջ, չիտակ ու քալ հողին շարժուցիչ գեղեցիկութեամբ՝ մէկ հարուածով կ'աւա պատեղ այդ փոքրոգի քաղաքականութեան ցանցը, եւ ստիպեց զամենքը ճշմարտութիւնը խոտոտվանելու, իր ձեռքովն իսկ բարոյապէս լիովին պատեցի՝ ամբողջ աշխարհի աչքերուն առջեւ՝ բուն ռադիկալները, եւ արժանապաւ Արշարունութեան մեծ հերոսներու ախեղբայական Տաւադրին մէջ իր անդրին ունեւայու : Այսօր, Հայ մըն է զարմեալ : Դուրեան պատրիարքը, որ կը լրացնէ ինչ որ Պապիկեան սկսած էր, բարոյական պատեթէն յետոյ՝ կը պահանջէ իսկական պատուհասումը շարժարձիներուն : Իր պատճառաբանութեամբ ու ամուր հրաժարականը մեծ արարք մըն է, արարք մը որով անգամ մը ան Հայութիւնը՝ այդ պետութեան ձեռքով՝ Արշարունութեան ճամբան մատնանք ի ընէ Օսմանեան պետութեան ճակատագիրը ներթապէս վարդոյնելուն :